

Rapport

Gehoord worden

Een onderzoek naar de wijze waarop het Nationaal Archief met het bezwaar tegen een weigering tot verstrekken van bescheiden uit het Nationaal Archief is omgegaan

Datum: 15 juni 2015

Rapportnummer: 2015/095

VERZOEK OM VERWIJDEREN BRIEVEN EN FOTO'S UIT ARCHIEF

Het Nationaal Archief ontving van een nabestaande een verzoek om persoonlijke brieven en foto's van zijn grootvader en vader uit het Nationaal Archief aan de familie terug te geven. Deze bescheiden maken deel uit van een gerechtelijk dossier uit het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) dat het Ministerie van Justitie in 2000 heeft overgedragen aan het Nationaal Archief. Het CABR is beperkt openbaar en raadpleging is alleen onder voorwaarden mogelijk. Verstrekken van kopieën is vanwege deze beperking niet mogelijk.

Het Nationaal Archief heeft daarom het verzoek niet gehonoreerd. Toen verzoeker hierover zijn onvrede uitte, heeft het Nationaal Archief zijn brief behandeld als een klacht. Verzoeker heeft op een hoorzitting zijn klacht kunnen toelichten. Het verslag van de hoorzitting is hem als concept voorgelegd en na een kleine aanpassing heeft verzoeker met het verslag ingestemd. Het definitieve verslag heeft de algemene rijksarchivaris met de uitspraak op de klacht aan verzoeker toegezonden. De algemene rijksarchivaris achtte de klacht ongegrond.

KLACHT BIJ NATIONALE OMBUDSMAN

Verzoeker is teleurgesteld dat hij de brieven en foto's uit de periode 1940-1946 die vergeeld raken en mogelijk ook binnenkort vergaan, niet terug kan krijgen. Verzoeker had voor ogen dat het Nationaal Archief de stukken zou kunnen inscannen zodat ze ook in het archief zouden blijven en daarmee het cultureel erfgoed bewaard zou blijven. De originelen zouden in dat geval dan aan hem kunnen worden afgegeven. Op de hoorzitting is erover gesproken dat dit ook was gebeurd met kadastrale kaarten. Deze waren ingescand en de originele kaarten zijn uit het archief overgedragen. Verzoeker begrijpt niet waarom dat niet mogelijk is bij de bescheiden waar hij om vraagt. De uitleg die het Nationaal Archief heeft gegeven is voor hem niet duidelijk.

De Nationale ombudsman heeft een onderzoek ingesteld naar de wijze waarop het Nationaal Archief heeft gereageerd op verzoekers bezwaar. Uitgangspunt daarbij is dat de Nationale ombudsman verwacht van overheidsinstanties zoals het Nationaal Archief bij de behandeling van bezwaren en klachten een oplossingsgerichte houding aanneemt. Om die reden heeft de Nationale ombudsman contact opgenomen met het verantwoordelijke ministerie: het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en om een toelichting gevraagd naar de wijze waarop het bezwaar is behandeld.

INTERVENTIE NATIONALE OMBUDSMAN BIJ HET NATIONAAL ARCHIEF

Het Nationaal Archief gaf op uitdrukkelijk verzoek van de Nationale ombudsman een uitgebreide toelichting waarom het de gekozen weg had bewandeld en wat de argumenten waren om de verzochte bescheiden niet aan verzoeker te geven. Om verzoeker destijds de gelegenheid te bieden zijn zienswijze in te brengen en daarover van gedachten te wisselen, heeft het Nationaal Archief zijn verzoek niet als bezwaar behandeld. Dat zou slechts tot niet-ontvankelijk verklaring hebben geleid. In plaats

daarvan heeft het Nationaal Archief de brief in een klachtenprocedure behandeld. Het Nationaal Archief heeft bewust voor deze route gekozen om ook met verzoeker in gesprek te komen.

Op de hoorzitting is niet alleen aan de orde gekomen dat de Archiefwet geen mogelijkheid biedt om archiefstukken te "vervreemden", maar is ook een uitzonderlijke situatie ter sprake gekomen. Dat betreft de hulp- en veldkaarten van het Kadaster die waren vervangen en op grond van de Archiefwet dus vernietigd moesten worden. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft toen echter, vanwege hun historische waarde, besloten onder strikte voorwaarden te gedogen dat de kadastrale kaarten niet door het Kadaster zouden worden vernietigd, maar zouden worden overgedragen aan een op te richten stichting. Die kaarten kunnen nu niet meer als originele archiefbescheiden in circulatie komen. Ze worden als het ware geacht te zijn vernietigd en de ingescande (digitale) kaarten zijn nu de originele stukken.

In de kern komt het erop neer dat de Archiefwet geen enkele mogelijkheid kent om stukken die aan het archief zijn overgedragen weer uit het archief te halen, terug te geven of op welke andere wijze dan ook weer terug te brengen naar de situatie van voor die overdracht. Eenmaal aan een archief, als bedoeld in de Archiefwet, overgedragen stukken kunnen niet aan het archief worden onttrokken met het oogmerk ze aan een derde te verstrekken, aldus het Nationaal Archief.

BESCHOUWING

De Nationale ombudsman ziet dat het Nationaal Archief met verzoeker in gesprek is gegaan en hem de gelegenheid heeft geboden zijn zienswijze op de weigering de stukken terug te geven in een hoorzitting toe te lichten. De ombudsman meent dat de algemene rijksarchivaris terecht heeft gezocht naar een behoorlijke manier om met het verzoek om te gaan. Gelet op de gevoelige materie heeft het Nationaal Archief met het houden van een hoorzitting voldoende recht gedaan aan verzoeker.

De Nationale ombudsman kan zich wel voorstellen dat er in de klachtenprocedure bij verzoeker misverstanden zijn ontstaan over wat de rijksarchivaris uiteindelijk met het verzoek zou gaan doen, omdat er op de hoorzitting uitgebreid is stilgestaan bij een andere, niet met deze situatie vergelijkbare, situatie. Over die situatie is na tussenkomst van de Nationale ombudsman nader tekst en uitleg gegeven. Dat was wel nodig.

De Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen

ACHTERGROND/BIJLAGEN

Artikel 7 van de Archiefwet luidt:

"De zorgdrager is bevoegd archiefbescheiden te vervangen door reproducties, teneinde de aldus vervangen bescheiden te vernietigen."

Artikel 8 van de Archiefwet luidt:

"1. De zorgdrager is bevoegd tot vervreemding van niet in een rijksarchiefbewaarplaats berustende archiefbescheiden, voor zover het betreft:

a. archiefbescheiden van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de andere Hoge Colleges van Staat en het Kabinet van de Koning: na een bij koninklijk besluit, op voordracht van Onze minister, verleende machtiging;

b. archiefbescheiden van andere overheidsorganen: na machtiging van Onze minister.

2. Voor de vervreemding van archiefbescheiden als bedoeld in het eerste lid is geen machtiging vereist indien de vervreemding geschiedt ter uitvoering van een in enige wet neergelegd voorschrift.

3. Tot vervreemding van in een rijksarchiefbewaarplaats berustende archiefbescheiden mag Onze minister slechts overgaan ter uitvoering van een in enige wet neergelegd voorschrift of na machtiging van degene, op wiens last deze archiefbescheiden zijn overgebracht."

Artikel 14 van de Archiefwet luidt:

"De archiefbescheiden die in een archiefbewaarplaats berusten zijn, behoudens het bepaalde in de artikelen 15, 16 en 17, openbaar. Ieder is, behoudens de beperkingen die voortvloeien uit het in die artikelen bepaalde, bevoegd die archiefbescheiden kosteloos te raadplegen en daarvan of daaruit afbeeldingen, afschriften, uittreksels en bewerkingen te maken of op zijn kosten te doen maken."